

**TRANSCULTURAL MIRRORS. LITERARY AND CULTURAL PERSPECTIVES**

**Drd. Luiza NEGURĂ**  
**Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași**

**Abstract:** *Bringing together 31 critical studies, the volume represents a valuable contribution to the international literary field, aiming to underline a juxtaposition of multiple cultural spaces. Reuniting researchers from Slovenia, Italy and Romania, **Transcultural Mirrors** proves itself a useful hermeneutical resource, as the articles are subordinated to a broad thematic horizon, which crosses distinct eras, ideologies and aesthetic orientations. We are dealing, therefore, with an exegetical journey in (trans)cultural spaces, meant to connect the reader with new perspectives in the reception of literary paradigms.*

**Keywords:** *cultural perspectives; critical approaches; thematic diversity*

Apărut în anul 2024, sub egida Editurii Universității „Comenius” din Bratislava, volumul *Transcultural Mirrors. Literary and Cultural Perspectives*. (Marius Miheț ed.) conjugă demersurile critice a 31 de cercetători din Slovenia, din Italia și din România, studiile lor înscriindu-se în raza unui orizont tematic amplu, ce traversează epoci, ideologii și orientări estetice distincte. Avem de a face, așadar, cu un periplu exegetic în spații (trans)culturale, menit să conecteze lectorul cu noi perspective în receptarea paradigmatelor literare. Ne vom opri, în cele ce urmează, doar asupra câtorva dintre articolele din sumar, cu mențiunea că lista autorilor e una cu adevărat provocatoare: Cristina Balinte, Florina-Maria Băcilă, Flori Bălănescu, Iulian Boldea, Marina Cap-Bun, Andreea David, Mirela Mihaela Doga, Anastasia Gavrilovici, Irina-Roxana Georgescu, Mihaela Hristea, Emanuela Ilie, Eva Kenderessy, Iulia Micu, Marius Miheț, Simona Nicoleta Minciu, Răzvan Mitu, Stanislava Moyšová, George Neagoe, Elena-Luiza Negură, Felix Nicolau, Simona Gabriela Noapteș, Antonio Patraș, Dana Nicoleta Popescu, Simona Preda, Giovanni Rotiroti, Andrei Simuț, Anca-Teodora Serban-Oprescu, Șerban Toader, Bohdan Ulašin și Oana Ursache.

Studiul Rodicăi Ilie, *Le manifeste littéraire et la légitimation avant-gardiste – du national au transnational, du théorique au littéraire*, își propune să delimiteze o serie de trăsături structurale, poetice ori pragmatice ale manifestelor avangardiste, surprinse în afara planului contemporaneității. Analiza se va opri, astfel, atât asupra dimensiunii metaliterare (v. supradiscursul), cât și asupra elementelor paratextuale împrumutate din sfera gazetăriei: aspectul, inserarea imaginilor și a notelor, tipurile de caractere și fontul selectat, seturile de semnături etc. Mai mult, se subliniază faptul că demersul critic depășește liniile caracteristice unei delimitări teoretice a discursului în favoarea unei restructurări de substanță: manifestul ca spectacol, ca acțiune performativă, în spiritul teoriei lui Günther Berghaus: „il vise l’action, en entretenant le jeu des tensions et du prestige dans le paysage culturel.” (p. 20)

Capitolul<sup>1</sup> semnat de Marina Cap-Bun, *The Romanian Mythology of Death*, se oprește asupra unui moment major de criză în ritmul existenței individului și al comunității. Recuzita ritualică și practicile sociale asociate „marii treceri” configurează un model cultural complex, supus însă unor reconfigurări specifice. Cimitirul Vesel de la Săpânța servește drept studiu de caz, autoarea apreciind faptul că ne aflăm în fața unui fenomen unic, dat fiind că „we are in the presence of a still living creation of the funeral rites which affirms the power of folk creativity.” (p. 97)

Contribuția Iuliei Micu vizează un aspect provocator pentru dinamica literaturii: *Literary Influence: Old Methods for New Interpretations*. Abordarea sa metodologică urmărește două aspecte esențiale: geneza operei de artă și interpretarea sa. Teoria literară îi oferă autoarei instrumentele necesare pentru conturarea unui cadru relevant de discuție pentru tematica aleasă. În contextul modernității, aceste influențe literare sunt redimensionate, mai ales prin aducerea în prim-plan a conceptului de originalitate. Analiza comparatistă contribuie decisiv la urmărirea dinamicii influențelor literare, autoarea oprindu-se asupra unor modele relevante, precum Wagner-Marcel Proust ori Goethe-Hugo von Hofmannsthal.

Exegețul ieșean Antonio Patraș semnează un studiu<sup>2</sup> dedicat poetului *Alexandru A. Macedonski – un „poet al civilizațiilor” și un clasic al culturii naționale* și reprezintă o reevaluare a activității sale literare și culturale. Dat fiind că în epocă Macedonski a fost o prezență contestată în peisajul artistic ca urmare a atitudinii cinice față de Eminescu, rămâne datoria generațiilor ulterioare să îl plaseze pe adevărata treaptă a valorii estetice, lăsând deoparte interacțiunile nefericite cu societatea timpului. Așa cum subliniază criticul, Macedonski este un clasic al literaturii române, iar deschiderea sa către modernitate completează în manieră firească prețuirea rigorii și a valorilor specifice acestei direcții estetice. Mai mult, urmărind tușele fine ale portretului său, descoperim aspecte mai puțin discutate, dar de o reală importanță pentru demersul critic recuperator: valoarea prozei sale, „În 1902 publică volumul *Cartea de aur*, prin care inaugurează în literatura română proza de tip descriptiv-estetizant, ce îmbină filonul memorialistic cu cel exotic, într-o rafinată formulă de écriture artiste”, interesul pentru cinematografie concretizat prin scrierea unui scenariu sau profunda originalitate creatoare: „Tradusă mai târziu în română cu titlul *Thalassa* și publicată pe timpul Primului Război Mondial în revista «Flacăra» (în 1916), «marea epopee» macedonskiană a fost comparată cu *Daphnis și Chloe*, dar și cu romanul lui Gabriele D’Annunzio, *Trionfo della morte*, un alt posibil model putând fi și *Afrodita* lui Pierre Louÿs, lucru neremarcant încă de exegeți.” (p. 153) Intrarea, *post mortem*, în forul Academiei Române reprezintă o recunoaștere a valorii lui Macedonski, opera sa ocupându-și locul meritat în ierarhia valorică a literaturii și culturii române.

<sup>1</sup> O variantă anterioară a studiului poate fi consultată în volumul *The Power of Death: Perceptions of Death in the Western World*, Maria-José Blanco and Ricarda Vidal Eds., New York-Oxford: Bergahn Books, 2015, pp.169-182.

<sup>2</sup> O variantă mult mai amplă a acestui articol se concretizează în *Prefața* unei antologii dedicate liricii macedonskiene, volum aflat în curs de publicare și de a cărui alcătuire se ocupă profesorul Giovanni Magliocco, de la Universitatea din Bari.

George Neagoe completează lista autorilor, mizele articolului său, *În jurul conceptului de romantism în istoriografia literară românească*, fiind determinarea „eficienței inserării romantismului în rândul etapelor de evoluție istorică ale literaturii române” (p. 170) și sugerarea unor soluții viabile în clarificarea câtorva dintre controversele de ordin literar corespunzătoare sferei de influență a romantismului. Concentrate în câteva interogații clare, „Cum sistematizăm secolul al XIX-lea? Există un romantism autohton? Care este statutul Junimii?” (p. 179), aceste aspecte intens dezbătute de istoricii literari ar putea sta sub semnul unei chei distincte. Cercetătorul propune un demers inedit, considerând extrem de important ca, „pe lângă încadrarea scriitorilor în curente, să determinăm și alte axe de importanță principală, care să mărească eficiența decupajelor dintr-o istorie a literaturii” (*ibidem*), reușindu-se, astfel, „recuperarea *in corpore* a scrierilor unei perioade.” (*ibidem*)

Din seria studiilor conexe istoriei dictaturii<sup>3</sup> în spațiul românesc, evidențiem contribuțiile lui Iulian Boldea, *Romanian Literary Exile and The Identity of Memory*, și Flori Bălănescu, *Primele planuri de măsuri pentru compromiterea lui Paul Goma. „Starea de spirit” a scriitorilor în documentele Securității*. În primul caz, ne raportăm la realitățile exilului prin experiența cuplului Monica Lovinescu-Virgil Ierunca, al cărui discurs critic va fi articulat „în termenii unei retorici a adevărului” (p. 9). Pentru fiecare, mărturisirea primește valențe simbolice, devenind o formă ce denunță dimensiunile grotești ale imposturii. Repere morale într-o lume prăbușită sub realitățile unei istorii contrafăcute, cei doi scriitori transferă paginilor de confesiune o valoare cathartică. În cazul celui alt articol numit, îl descoperim pe disidentul Paul Goma, așa cum apare în arhivele Securității. Dușman declarat al sistemului, scriitorul va fi vizat de un plan laborios de discreditare, menit să anuleze poziția ostilă orânduirii socialiste. Compromiterea sa publică devine un țel în sine, o necesitate pentru laboratorul propagandistic, fiind vizată excluderea sa din cercurile culturale din țară și din străinătate, fapt care ar fi atenuat drastic ecurile poziției sale insurgente.

Completând seria scrierilor dedicate traumei și feminității, Emanuela Ilie semnează în cadrul prezentului volum un studiu ce își propune reliefa nervurilor intime ale confesiunilor „de criză radicală determinată patologic, dar obligatoriu fasonată spiritual.” (p. 197) „*Ca într-un labirint cu oglinzi...*” (*Răs*)frângerii identitare în confesiunile feminine cu pretext patologic depășește liniile demarcatore ale unui act critic convențional, reprezentând, în fapt, un demers transdisciplinar. Fiecare dintre textele<sup>4</sup> analizate corespunde unei proiecții în jocul de oglinzi al bolii pervertite în Iad. Proximitatea potențială a morții imprimă, pe

<sup>3</sup> În aceeași linie tematică, semnalăm apariția celui de-al doilea volum din *ENCICLOPEDIA REGIMULUI COMUNIST. Rezistență, opoziție, disidență – dicționar biografic: D-L* (Editura Academiei Române, București, 2024), coordonat de Flori Bălănescu, lucrare de importanță majoră în peisajul cultural și istoric românesc.

<sup>4</sup> Avem în vedere autobiografiile precum cele semnate de Loredana Caia (*Despre dragoste și alți demoni*) sau de Mioara Grigore (*Cancerul, dragostea mea*), dar și confesiunile scrise de Florica Bațu-Ichim, Sorana Gurian, Adina Bălăsoiu și alte autoare care nu fuseseră anterior analizate în *Corpuri, exiluri, terapii*, de Emanuela Ilie (Editura Cartea Românească EDUCAȚIONAL, Iași, 2020).

alocuri, discursului coordonate incompatibile cu registrul pur estetic, dar chiar și așa, „aceste cărți își iau revanșa prin combustia emoțională pe care, fără excepție, reușesc să o transmită, uneori începând încă din paratext.” (p. 200) Referentul tematic nu se rezumă doar la descrierea tulburătoare a cancerului, ci primește și o altă reprezentare majoră, de ordin identitar. Emanuela Ilie mediază o reconfigurare a spațiului confesiv românesc, îmbogățit cu noi dimensiuni, dincolo de care capătă corporalitate un alt tip de discurs, enclavă metaforică a unui instinct primar: supraviețuirea.

Din ipostaza de co-autor, Marius Miheț își concentrează demersul hermeneutic asupra prozei lui Matei Vișniec, ale cărui romane pot fi privite drept mizanscene ale umanității. *The New Soteriology. The Prose of Matei Vișniec* are ca punct de plecare proza jurnalistică, în matricea căreia se decantează un proces cvasi-alchimic. Multifățată, realitatea imediată e convertită în tipar al prozei, iar criza este cea care dirijează spectacolul dizarmonic al omenirii: „His prose puts forth dystopias, apocalypses small and big, absurdist scenarios, speculations rooted in the present, all centered around man becoming toxic to man. In other words, the diseased humanity of Vișniec passes before the reader through an always memorable spectacle.” (p. 277) Relevate prin instrumente critice postmoderniste (v. Baudrillard), sensurile romanelor sale converg către o reprezentare distopică a societății, întreaga sa creație raportându-se la un aspect revelator: „nothing can be theatrical without also being symbolic, if it doesn't portray a reality that pushes another superior one. In other words, a chain of determinations which must surprise through the heft of its imagery and its additional reflective symbolism.” (p. 288)

Sumarul generos al volumului confirmă diversitatea perspectivelor culturale și angajează demersuri hermeneutice nuanțate. Rămâne în sarcina cititorului să treacă dincolo de oglindă și să descopere, pagină cu pagină, notele distinctive ale unei geografii culturale cu deschidere impresionantă.